

אמנם, להלן (ג): משמע לכאורה שחכמים אסרו להטיל מום בכל העדר בזמן הזה, משום מהרה יבנה המקדש ולא תימצא בהמה להקרבה. אך אפשר שלא אסרו הדבר באופן פרטי אלא שלא תיקנו לעשות כן כתקנה כללית משום חשש תקלה, אבל הרוצה לעשות עושה (וצ"ע שם בלשון רבנו גרשום).

התרת בכור בחוזה לארץ. 'כתב הרמב"ם (פ"ג מהל' בכורות ה"ב) בכור שיצא לחוזה לארץ. וכתב הכסף-משנה דכל שכן אם נולד בחו"ל. וע' פ"ג מהל' בכורות ה"ה ובכס"מ שם, דיש סוברים דבכור שנולד בחו"ל להרמב"ם אינו קדוש. ויש ראשונים שנוקטים כן לדינא, או שנוקטים שבחו"ל קדוש רק מדרבנן.

ואולי זו סברת הגאונים שלא כללו בכורות בסדר הלמוד שלהם, כמבואר בהקדמת המאירי, והרי"ף שלא כתב הלכות במסכת בכורות – מפני שרוב המסכת עוסק בבכור בהמה טהורה (ועוד פרק במעשר בהמה), וסברי דאינו נוהג בחו"ל' (מהגר"א נבנצל שליט"א).

דף לז

'במקום שאין חכם כגון מאן? אמר רב נחמן: כגון אנא.' כגון זה אמר רב נחמן על עצמו בכמה מקומות – ע' סנהדרין ה. שם צח: סוף סוטה.

'... ואף על פי דמקרא צווח 'ההלך זר ולא פוך' – אבל הוא לא בא להלל את עצמו רק להודיע הדין, גדר המומחה והחכם. ולא אמר על אחר – כי לא הגיע לשלימות החכמה אלא הוא. ולא ידעו אחרים ממעלתו גם כן רק הוא עצמו שידע מעלתו שכבר נשתלם במדת הענוה הקודמת, ובטח לבו שמכיר ערכו באמת ולא מגסות הרוח, הודיע שפיר דין החכם והמומחה שהוא דוקא כשיהיה בתכלית השלימות כמותו. וזה על דרך שאמרו (בנדרים סב.) שרי לאודועי באתרא דלא ידעו ליה. והיינו לצורך, כההוא ד'עבדך ירא את ה'...' (מתוך 'ישראל קדושים' עמ' 66. וע' בתשב"ץ ח"א קס; יד דוד סנהדרין ה).

'אין הלכה כרב יוסי. פשיטא, יחיד ורבים הלכה כרבים! מהו דתימא נמוקו עמו, קמ"ל.' משמע מפשט הגמרא שלפי האמת אין הלכה כרבי יוסי כשנחלק עם הרבים אלא שצריך להשמיענו ואינו פשוט. ונחלקו בדבר אמוראים (ע' עירובין מו: מז. ובתוס' שם מו: ובדף פג:), וכן נקטו רוב הראשונים להלכה. ע"ע: תוס' ר"ה לג. ד"ה הא וברשב"א, פנ"י וערוך לנר שם; תוס' תענית כח. רשב"א וש"ר שבועות לה: חולין פ. עירובין יד: רא"ש יבמות פ"ז ד וסוכה פ"א לא; ר"י בן מגאש ב"ב מד; או"ז ח"א תצג; יד מלאכי רל; שדי חמד ה, קטז.

'וכן השוחט את הפרה ומכרה ונודע שהיא טרפה – מה שאכלו אכלו ומה שלא אכלו הם יחזירו לו את הבשר והוא יחזיר להם את הדמים.' גם כאן כמו ברישא מחזיר את כל הדמים, אף על מה שאכלו [ואפשר שיש לגרוס כן במשנה: 'מה שאכלו אכלו ויחזיר להם הדמים, ומה שלא אכלו...'] – כברישא], וכמו שכתבו הרמב"ם והרא"ש.

היה מקום לסבור שרק בבכור האסור בהנאה, חייבו את המוכר להחזיר את הדמים במלואם, וכן בטבל ויין נסך, כמובא בבבלי [שהרי גם הטבל אסור בהנאה של כילוי, ונמצא נהנה ע"י אכילתו של זה], אבל טרפה הוא אמינא שעל מה שאכל אין מחזיר הדמים. גם אפשר שבאלו יש לקנסו משום פשיעה, משא"כ בטרפה שאינו תלוי ברשלנותו [שי"ל שמדובר בטרפות שלא היה צריך לבדקם] – ואולם אין הדבר כן, כמו שכתבו הפוסקים. ואפשר שגרסו כן בגוף המשנה כאמור. או למדו כן מדקתני 'וכן' – משמע שהדין שוה בשניהם.

כתב הרמב"ם ז"ל (מכירה טז, יד והובא בטור חו"מ רלד) שדבר האסור באכילה מדברי סופרים, אם אכלו הלוקח – אין המוכר מחזיר לו כלום.

ואולם באיסורי הנאה, אפילו איסור דרבנן, באופן שאין למוכר שום הפסד בכך שהלוקח אכל – מחזיר את הדמים, שהרי אין שום דמים לאיסורי-הנאה ואין כאן מכירה כלל (עפ"י רמב"ם ושו"ע שם). על מקור דין זה, כתב הריב"ש (בתשובה תצט. הובא בב"י שם): 'נראה דיליף לה ממה שלא הוזכר במשנה ובברייתא אלא איסורי תורה או איסורי הנאה של דבריהם, ובהנהו מחזיר הדמים אע"פ שאכלו, אבל איסורי אכילה מדרבנן כיון שאכלו ונהנו לא יחזיר להם כלום. ואף על פי שאין לרב ז"ל ראייה ברורה בדין זה – לא מצאנו מן הבאים אחריו מי שחלק עליו'.

וכתב הש"ך (ביו"ד קיט) עפ"י דברי הרמב"ם הללו, שבאיסורים דרבנן אין המוכר מחזיר מדמי המכירה כלום גם כאשר דמי המקח יתרים על שווי הדבר כשלעצמו. ובנתיבות המשפט (רלד סק"ג) העיר: לכאורה אינו מובן, הלא נראה שיש כאן מקח טעות ובטל המקח, והרי זה האוכלים כמזיק וכנהנה מדבר של חברו שאינו חייב לשלם לו אלא כפי שהזיק ולא יותר –

ובאר ה'נתיבות': אפשר, שאעפ"י שאיסורי תורה אפילו בשוגג צריך כפרה ותשובה להגן מן היסורים, באיסורים דרבנן בשוגג אין צריך. הלכך אין כאן מקט טעות, וכאילו נהנה מן הכשר והמותר, כי לא עשה איסור באכילתו כיון שלא ידע כלל.

ובאור החילוק, רוחח בי מדרשא (ע' שערי ישר א, ז; קובץ הערות יבמות ה, טו), משום שאיסורים דרבנן אינם 'איסורי חפצא' אלא איסורים נובע מכח החיוב לשמוע לדברי חכמים ושלא לסור מדבריהם, הלכך בשוגג אין כאן המראה על דבריהם כלל.

ואולם דברי הנתיבות הללו אינם מוסכמים, וכן נראה מדברי המשנ"ב (שלד, עח ובשער הציון) שאין הלכה כן.

וכן משמע מדברי הכסף-משנה (איסורי ביאה א, יב) שגם איסורים דרבנן בשוגג צריך כפרה. וכן הרבה להשיב ע"ד הנתיבות בשו"ת עין יצחק אה"ע סו. וע' גם בקובץ הערות יבמות ה, טו ובאו"ש גירושין א, יז; אתון דאורייתא י. וע' יוסף דעת חולין ה.

וע"ע: מגן אברהם שלד, לג; נפש חיה (מרגליות) שם; חדושי הגר"ר בענגיס ח"א יב, ד; אור שמח גירושין א, יז; קובץ הערות קיד. וע"ע בציונים הרבים שבשו"ת חזון עובדיה כרך א, בהערות להסכמת הגרצ"פ פרנק. ונראה שיש מקום לחלק בין שגגה שיש בה חטא, ובין שגגה הקרובה לאונס, כגון גידון דידן, שעפ"י הדין היה מותר לו לסמוך שאין כאן איסור – בזה אין עליו אשמה מצד מעשהו, ומצד זה שמ"מ אכל דבר איסור, אינו חייב כפרה, שאין זה איסור בעצמותו וכו"ל. ובכך יש ליישב כמה קושיות על שיטה זו. וע"ע במובא ביוסף דעת חולין ה: ו.

פרק ששי – 'על אלו מומין'

'נפגמה אזנו מן החסוס אבל לא מן העור'. יש מהאחרונים שכתבו שהחסוס הוא החלק הבולט שבמרכו האוזן, הסמוך לנקב (ט"ז יו"ד שט סק"ד).

וכן נקט בשו"ע הגר"ז (בסוף הל' פסח), וזו לשונו: 'ומדי דברי בענין הבכור בזמן הזה, לא אוכל להתאפק באיסור חמור כזה דקדשים בחוץ, ולהודיע לכל השומעים לי לבל ישמעו בקול הנשמע ונתפשט ממקצת החכמים בעיניהם להתיר הבכור ע"י מום שבאזנו שנחתך ממנו מעט או הרבה, או אפילו נחתכה האוזן